

“Només tenim dos menús: l'estat uninacional o la sortida de l'estat”

Vós esteu inclòs en aquest flux de població que ha deixat de considerar la reforma d'Espanya com una opció viable per a un encaix acceptable de Catalunya en el marc de l'Estat espanyol. Com heu arribat a aquesta conclusió?

—Espanya, capital París és, en realitat, les maniobres prèvies d'*Anatomia d'un desengany*, un llibre que de fet tinc al cap des de la tardor de 2005. El prefaci i l'epíleg d'*Espanya, capital París* era l'apunt previ d'aquest nou llibre, i una forma de sustentar-ho era narrar una història sobre alguna cosa que em resultava fàcil analitzar, les infraestructures, perquè permeten retratar molt bé, i també de forma asèptica, la construcció nacional d'un país. Però, en realitat, el que m'interessava d'aquell llibre no eren les infraestructures, sinó entendre el què de la construcció nacional espanyola.

—**I ho heu entès. Altrament, *Anatomia d'un desengany* no existiria.**

—He entès que algunes coses que en altres països són naturals, aquí no poden passar. Un estat identificat amb una nació, que no és capaç de canviar el model de gestió dels aeroports per la por de la pèrdua de control, cosa que s'ha fet fins i tot a França, com ha de ser capaç de fer canvis més a fons? És impossible. Aquesta era la conclusió d'*Espanya, capital París*. La manera d'entendre-ho era veure la regularitat del patró de les infraestructures a Espanya com a eina de construcció nacional, de nació que es fon en l'estat. Per tant, es constata la impossibilitat de canviar un estat que s'ha fos mentalment en la idea de nació. Sobre aquesta base, *Anatomia d'un desengany* proposa entendre el perquè d'aquesta impossibilitat.

—**És a dir, que constateu que l'entesa Catalunya-Espanya no és possible.**

—Impossible no hi ha ben bé res. Ara bé, sí que em sembla un escenari irreal,

Amb 'Espanya, capital París' (Destino, 2010), l'economista Germà Bel (les Cases d'Alcanar, Alcanar, Montsià, 1963) feia una anàlisi històrica, econòmica i política de les infraestructures a l'Estat espanyol, i amb 'Anatomia d'un desengany' (Destino, 2013) hi afegeix l'ingredient de la psicologia social i un component autobiogràfic per explicar per què a Catalunya s'ha disparat el nombre de ciutadans a favor de la independència.

JORDI PLAY

***Anatomia d'un desengany* és també un retrat autobiogràfic del recorregut ideològic de Bel.**

perquè aquesta idea de fusió estat-nació és el que d'una forma molt majoritària a Espanya dóna seguretat, control i sentit d'ordre a unes capes molt àmplies de la societat espanyola a banda del que puguin fer les elits extractives, les altes burocràcies estatals o els polítics centrals. La contradicció irresoluble és

que a Catalunya aquesta idea és molt minoritària, i el que és molt majoritari és la necessitat de tenir una altra configuració de l'estat que tradueixi una altra visió de les nacions. No veig possible canviar a Espanya la identificació entre estat i nació. I això no és pas una història de bons i dolents o ganes de fer la punyeta. Des de Catalunya no s'ha entès prou que aquest estat unitari no és un caprici irracional, és quelcom que és així per acumulació de segles i tradicions, i perquè dóna seguretat i sensació de control a unes capes molt àmplies de la població.

—**Al llibre analitzeu no pas la quantitat d'independentistes sinó l'increment de partidaris que abans no ho eren. Aquests catalans *independentzats* se n'han adonat ara, d'aquesta impossibilitat de canviar res en un estat-nació que fa segles que es produeix?**

—He intentat entendre un procés que jo també he viscut, per què molta gent hem arribat a la conclusió que és impossible transformar l'estructura de l'Estat espanyol. Aquí la clau ha estat entendre quina és la visió a l'altre cantó, i això ens permet transcendir el victimisme. Intentar entendre les per-

cepcions i les voluntats a l'altra banda és imprescindible.

—**I quan penseu que comença aquest procés de descoberta de què vol realment l'altre? L'accidentada vida de l'Estatut entre els anys 2005-2010 és un moment clau?**

—Jo diria que des de finals dels anys vuitanta, quan assistim a la vaporització progressiva de l'expectativa de poder canviar l'Estat espanyol.

—**L'anomenada Transició no va suposar cap canvi en la concepció de l'estat-nació de feia tres segles?**

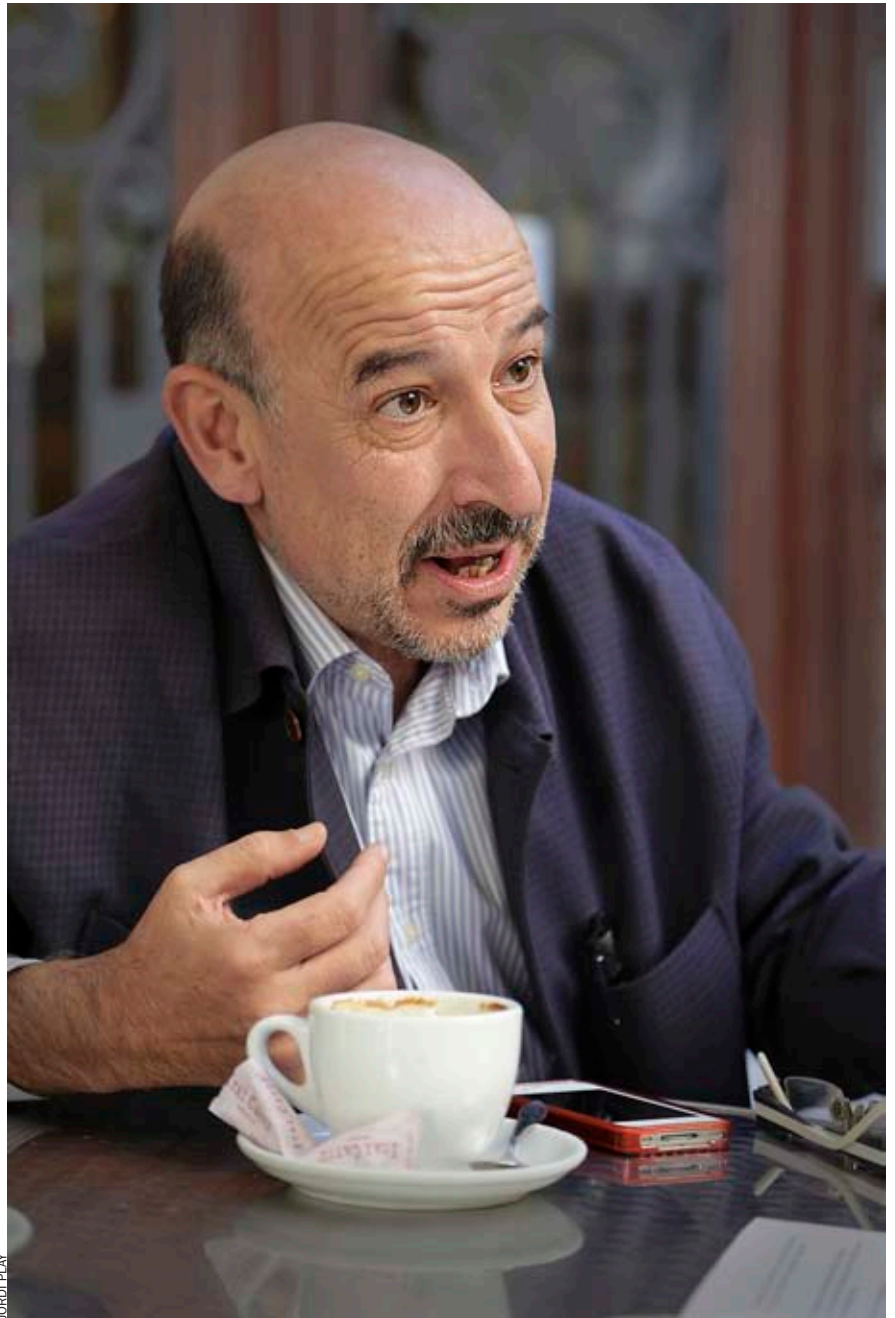
—La Transició acaba essent un malentès en aquest terreny. En termes d'organització de l'estat, deixa molts fronts oberts, probablement perquè no podia ser d'una altra manera, i cap a on s'interpreta que podien anar aquests fronts oberts, a Catalunya i altres llocs s'interpreta en un sentit, però a la resta d'Espanya s'ha entès com un tancament per dalt, de màxims. A finals dels vuitanta es torna a evidenciar la necessitat d'alguns sectors de la dreta espanyola, que és molt nacionalista, de recuperar un projecte nacional d'Espanya, perquè s'ha acabat el *happening*, un període en què es creu que tot és possible. El moment més simbòlic és el març de 1993: els crits de "Pujol, enano, habla castellano" a la celebració, que va acabar essent frustrada, de la victòria electoral del PP. Vuit anys abans, l'ABC l'havia fet espanyol de l'any! Aquella escena és símptoma d'alguna cosa, la bèstia tornava a anar solta, i aquesta bèstia és la mateixa que fa uns mesos va entrar a la llibreria Blanquerna de Madrid. I en sentit menys dramàtic, volia dir que el projecte nacional unitari tornava a estar en marxa.

—**"El peix al cove" del pujolisme als anys noranta suavitzava la bèstia?**

—No, l'estratègia nacionalista catalana també va acabar fonent-se en l'estat nació, com a la dècada següent es fon el projecte federal de transformació d'Espanya. Catalunya, amb el peix al cove fracassat, fa un projecte defensiu contra la recentralització amb l'Estatut el 2005, un fet que Espanya interpreta com una agressió, un intent de desmuntar la unitat.

—**Hi veieu grans diferències, entre el projecte nacional del PP i el del PSOE?**

—El PP és un partit en què hi ha de tot, però majoritàriament molt nacio-

JORDI PLAY

"Amb els crits de 'Pujol, enano, habla castellano', la bèstia tornava a estar solta", diu Germà Bel.

nalista, i el PSOE també té nacionalistes, però és majoritàriament estatista. Això explica les seves diferències en termes simbòlics i que la seva política lingüística sigui diferent, però sobretot la meua interpretació és que el que marca el final dels noranta i el principi del nou segle és l'adquisició de l'hegemonia cultural per part del projecte nacional del PP. I en això el PSOE, sense compartir tots els elements nacionals, s'aplana, i això explica el trànsit del PSOE des d'un "aprovaré l'Estatut que surti del Parlament" fins

a pensar que no els aniria malament si el Constitucional es poleix el que queda de l'Estatut. És l'aplanament del camí que fa el PSOE a l'hegemonia del projecte nacional, cultural i social del PP. I aquesta hegemonia es basa precisament en els conflictes entre grups que estan arrelats a la història.

—**Expliqueu al llibre que Espanya percep els catalans com a diferents, però no en reconeix institucionalment la diferència. Hem d'entendre que això explica en part el creixement de l'independentisme?**

—Tot el procés de l'Estatut, i no pas arran de la sentència del TC del 2010, condensa la percepció en àmplies capes catalanes que l'entesa amb Espanya s'ha frustrat, era un últim intent no ja de fer canviar grans coses, però sí com a mínim un cert blindatge perquè les coses que passessin a Espanya no ens afectessin tant. La manifestació del 2010 contra la sentència del TC és crucial: la gent va sortir al carrer a dir “no ens dissoldrem, no ens assimilem”. Ens pensàvem que seríem pocs, els que sortiríem, però aquell dia ens adonem que som un munt de gent. En aquella manifestació hi ha el gruix de gent que de sobte, en un procés que és més llarg que no pas tres anys, interpreten que es troben davant d'una decisió en què només hi ha dos menús: l'estat uninacional en què t'has de dissoldre amb més o menys morfina, o la sortida de l'estat, perquè ja no queda confiança per a edificar un projecte comú. De la gent que arriba a aquesta conclusió, la majoria passen a donar suport a la sortida, i una minoria amb una lleialtat molt forta a la sensació d'identitat espanyola, accepta millor l'*statu quo*.

—A mig camí, alguns creuen fermament que la situació canviarà i l'entesa serà possible. No hi veieu possibilitats, a la tercera via de Duran Lleida i el federalisme del PSC?

—Tothom té dret a explorar camins alternatius, però al meu entendre, ho ha de fer sense enganyar-se, sense enganyar-nos i parlant de continguts i no d'embolcalls.

—Duran Lleida i Pere Navarro compleixen aquests tres requisits, amb les seves propostes?

—Com va dir el mateix Duran Lleida, hi ha dos mesos per veure si són camins viables o no. Jo crec que fins ara, i fins a nova notícia, el que tenim és una mena d'exercici il·lusionista que vol fer real una cosa que no existeix, i que a base de dir-la i dibuixar-la barrocament vol crear una realitat que no existeix. La realitat que no existeix és la de la transformació d'Espanya en alguna cosa diferent del que vol ser. Potser ens hem de preguntar si no hem demanat massa, a Espanya, intentant obligar-los a viure d'una forma que no volen, per poder encaixar-nos bé?

—Espanya també ha obligat molts catalans a ser diferents del que volen ser, catalans i no pas espanyols.

—Sí, és clar, però nosaltres no ens hem plantejat que estàvem fent el mateix demanant uns canvis tan profunds a una societat que majoritàriament no els vol.

—Així doncs, no doneu opcions al federalisme del PSOE i el PSC.

—Em quedo amb la declaració de Granada del PSOE... Quan vaig llegir l'apartat referit al principi d'ordinalitat amb el finançament, el paràgraf de la declaració acaba dient “d'acord amb la interpretació de la sentència del TC”. No calen més paraules. Per tant, sobre reformar Espanya podem fer les discussions intel·lectuals que es vulgui, però és imprescindible que parlem sobretot d'escenaris reals. Així doncs, a veure si en els dos propers mesos, a banda dels exercicis d'il·lusionisme parlem de coses reals, perquè el que tenim ara és una discussió entre algunes persones que tenen projectes d'il·lusió que poden fregar la ingenuïtat, per una banda, i exercicis d'il·lusionisme per l'altra. No té sentit construir una realitat que no existeix, com, per cert, s'encarrega de deixar clar cada dia a les Corts espanyoles qui té el poder de gestionar i transformar la realitat.

“La independència és factible. L'única manera que un país que vol ser-ho no ho sigui, és impedir-ho per la força”

—Quina és aquesta realitat?

—La que diu el president del govern a les Corts i el principal partit de l'oposició quan voten. La realitat no és allò que a alguns els agradaria que fos. Com a alguns altres ens han agradat coses i hem hagut d'entendre que probablement no les podem tenir. Ser adult és entendre que hi ha coses que no pots tenir i que no tot a la vida té solució, sobretot quan depèn dels altres. Penso que hi ha gent prou intel·ligent a la tercera via que també farà el pas d'entendre que allò que desitges

no sempre és possible, si, com a mi em sembla, no ho és en aquest cas.

—A hores d'ara és més factible la independència o el federalisme?

—La independència, en la mesura que la decisió només depèn dels catalans. Com a decisió, la independència és factible, l'única manera que un país que vol ser independent no ho sigui és impedir-ho per la força. Si ens situem en el món del que és possible o impossible, la independència a Catalunya és més possible que la transformació de l'estat uninacional. No em refereixo al terreny de què és millor o pitjor, sinó que tu pots decidir allò que depèn de tu, però no allò que depèn dels altres. És més fàcil deixar la relació de parella que canviar-la, o marxar d'una empresa on ets minoria que aconseguir que la majoria accionarial faci allò que tu vols però que la majoria no vol de cap manera.

—L'estat podria fer un darrer intent per convèncer els catalans que és millor quedar-se, això que ara es diu la via de la moderació?

—La transformació d'Espanya en un estat plurinacional en què s'acota la discrecionalitat dels poders centrals i se cedeixen espais de sobirania, no em sembla un escenari probable. Si ara les institucions centrals fan una aposta sincera, aquí entraria en joc el buidament de la confiança a Catalunya, però veig molt difícil que els catalans s'ho creguin. Però en tot cas n'hauríem d'acusar recepció i analitzar-ho, com sempre en la vida. El problema és que aquesta proposta d'encaix no es pot garantir des de Catalunya, perquè la decisió tampoc no es pot prendre des de Catalunya. Qualsevol proposta que eludeixi aquesta condició està fora de la realitat. La independència és factible, el federalisme no és real.

—A què us referiu quan dieu que la independència és una inversió?

—Una inversió implica assumir riscos i fer esforços amb l'expectativa que el resultat de l'esforç millorarà les condicions de vida i les opcions de futur. Es tracta d'un procés necessàriament dotat d'incertesa, perquè, en el terreny de les conseqüències d'aquesta independència, hi intervenen les teves accions, però també les dels altres.

Gemma Aguilera